

Státní okresní archiv Cheb

Rodinný archiv Habermannů a Tippmannů

1861–1943

Inventář

EL NAD č.: 27

AP č.: 1584

PhDr. Jana Kolouchová

Cheb 2016

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	5
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	7
V. Záznam o uspořádání archivního souboru a sestavení archivní pomůcky	8
Seznam použitých pramenů a literatury	9

Přílohy:

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	10
Příloha č. 2: Pořádací schéma archivního fondu	11
Inventární seznam	12

I. Vývoj původce archiválií

Georg Habermann, poslanec českého sněmu, městský radní a náměstek chebského starosty, se narodil 3. dubna 1842 v Dolních Lomanech otci Johannovi Andreasovi a matce Evě Margarethě.¹ Pocházel ze staré chebské rodiny, jejíž předkové jsou na území obce Kopaniny doloženi již roku 1392.

První vzdělání získal na obecní škole v Horních Lomanech. V letech 1853–1861 navštěvoval chebské gymnázium. Po složení maturity následovaly jeho kroky do Vídně, kde se na tamější univerzitě věnoval studiu práv. Po jeho absolvování roku 1866 vstoupil do advokátní kanceláře tehdejšího chebského starosty Dr. Julia Antona Gschiera. Zde se specializoval na národně ekonomická studia. Doktorský titul získal 17. dubna 1868.²

25. listopadu následujícího roku byl při zasedání Chebské obchodní a živnostenské komory jmenován jejím sekretářem. Jeho veřejné aktivity byly však mnohem širšího charakteru. Jako referent se podílel na organizaci chebských výstav, ale také výstavy ve Vídni (1873). Současně se věnoval publikaci článků s národohospodářskou a sociálně ekonomickou tematikou. Nejčastěji byly jeho statě uveřejňovány v *Egerer Zeitung*, *Egerer Jahrbuch*, *Kalender für das Egerland*, *Unser Egerland*,³ *Egerländer Bezirksblatt*, *Deutsche Arbeit*, *Wiener landwirtschaftlichen Zeitung*, *Neue Freie Presse* a v mnoha dalších. Roku 1872 byla uveřejněna jedna z jeho největších prací *Studien über Agrargesetzgebung und die Pflege der landwirtschaftlichen Interessen in Österreich*. Dále je nutné zmínit:

- *Franzensbad und Umgebung, Chronik*, 1865–1872
- *Statistische historische Skizze des Egerlandes, eine Heimatskunde für die Egerer Schulen*, 1875
- *Aus dem Volksleben des Egerlandes*, 1886
- *Stadt und Land in Gesetzgebung und Verwaltung*, 1900
- *Das Zusammenwirken lokaler Faktoren mit Stadt und Land bei Lösung von Verwaltungsaufgaben*, 1905
- *Beiträge zur Volks- und Heimatskunde des Egerlandes*, 1911
- *Über die ältesten Sitten und Gebräuche der Egerländer*⁴

¹ Státní oblastní archiv v Plzni (dále jen SOA v Plzni), *Sbirka matrik*, Horní Lomany 20, fol. 11.

² HAMERLING, Robert. Kais. Rat Dr. Georg Habermann. *Kalender für das Egerland*, 1919, č. 9, s. 59.

³ Blíže Dr. Georg Habermann († 12. März 1918). *Unser Egerland* (dále jen UE), 1918, č. 12, s. 25.

⁴ Více JOHN, Alois. Dr. Georg Habermann. *UE*, 1904, č. 8, s. 2–3.

Úspěchy profesního a veřejného života byly doprovázeny také šťastnými rodinnými událostmi. Po sňatku s Marií Rosinou Rahmovou 26. září 1871⁵ se manželům postupně narodily dvě děti – dcera Helena Maria (* 18. srpna 1872)⁶ a syn Siegfried (*18. prosince 1873).⁷ Po smrti první manželky⁸ se znovu oženil se **Sophií Wohlrabovou** 5. října 1886 ve Waldsassenu. Z toho manželství další děti nevzešly.

Georg Habermann byl zakladatelem a čestným členem Chebského živnostenského spolku (Egerer Gewerbeverein) a v mnoha statích se zabíral průmyslovou výrobou v regionu – továrny na výrobu hudebních nástrojů v Lubech, ašský průmysl, atd. S jeho působením v obchodní a živnostenské komoře souvisí také pravidelné sepisování zpráv o činnosti této instituce, které měl také na starost. Pravidelně se zabýval statistickými doklady pracovních a platových vztahů, stavu průmyslu, zemědělství, obchodu a živností.

Za své úsilí a snahy byl roku 1873 vyznamenán zlatým záslužným křížem s korunou a u příležitosti jeho odchodu z obchodní komory (1903) obdržel titul císařského rady.⁹

Georg Habermann zemřel 12. března 1918.¹⁰

Sňatkem dcery Heleny dne 9. října 1894¹¹ přibyl do rodiny další doktor práv – **Caspar Tippmann**, který se narodil 20. září 1866¹² a zemřel 27. března 1943.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Písemnosti archivního fondu Rodinný archiv Habermannů a Tippmannů byly nalezeny bez záznamu o převzetí. Oficiálně byly v SOkA Cheb zaevidovány 23. dubna 1993 pod přírůstkovým číslem 702.

O stavu písemností před převzetím do archivu nelze zjistit žádné konkrétní informace.

⁵ SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, Cheb – sv. Mikuláš 121, fol. 70.

⁶ TAMTÉŽ, sv. Mikuláš 100, fol. 261.

⁷ TAMTÉŽ, sv. Mikuláš 101, fol. 8.

⁸ Maria Rosina zemřela 17. dubna 1884. TAMTÉŽ, sv. Mikuláš 138, fol. 197.

⁹ WEINMANN, Josef. *Egerländer Biografisches Lexikon mit ausgewählten Personen aus dem ehemaligen Reg.-Bez. Eger I.* Bayreuth : Verlagsgesellschaft m.b.H., 1987, s. 188.

¹⁰ SOA v Plzni, sv. Mikuláš 162, fol. 166.

¹¹ TAMTÉŽ, sv. Mikuláš 153, fol. 8.

¹² TAMTÉŽ, Chlum sv. Máří 50, fol. 36.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Rodinný archiv Habermannů a Tippmannů je torzovitého charakteru a obsahuje archiválie z let 1861–1943.

Před zpracováním prošel archivní fond o rozsahu jednoho kartonu, dvou kreseb, 25 fotografií, jednoho fotoalba, čtyř tisků a šesti jiných evidenčních jednotek následujícím vývojem:

1) V SOkA Cheb se nacházel jeden karton obsahující podle inventárního soupisu vypracovaného v roce 1958 Jaroslavem Slavíkem materiály z let 1861–1943. V roce 1992 revidovaly fond archivářky Marie Bortelová a Dana Václavů a původní inventární soupis byl přepsán ve formě inventáře.

Jednalo se však pouze o jednoduchý soupis obsahu kartonu – osobní a rodinné doklady a osobní a jiné doklady Kašpara Tippmanna.

2) Při zpracování archivní sbírky Sbíрка fotografických alb (EL NAD 562) byly vyřazeny dokumenty, které zde byly původně evidovány. Jednalo se o jedno fotografické album z roku 1921. Toto fotoalbum bylo vyjmuto a přiřazeno do archivního souboru Habermann Georg, JUDr. jako dodatek na základě úředního záznamu č. 88/2011, č. j. SOAP/020-0448/2011.

3) Při zpracování archivní sbírky Sbíрка fotografických alb (EL NAD 562) byly vyřazeny dokumenty, které zde byly původně evidovány. Jednalo se o jeden balík z let 1905–1943. Tento balík byl vyjmut a přiřazen do archivního souboru Habermann Georg, JUDr. jako dodatek na základě úředního záznamu č. 89/2011, č. j. SOAP/020-0449/2011.

4) 18. února 2013 došlo na základě vnitřní změny č. 3/27 ke změně ve skladbě evidenčních jednotek na jeden karton, dvě kresby, 25 fotografií, jedno fotoalbum, čtyři tisky a šest jiných archiválií. Současně byla upravena i metráž fondu na 0,22 bm.

Původní inventární soupis i jeho revidovaná verze vykazovaly četné nepřesnosti. Reflektovaly pouze dvě inventární čísla bez přesného časového vymezení a jejich pojmenování neodpovídalo skutečnému obsahu archiválií. Z výše uvedených důvodů bylo tedy roku 2014 přistoupeno k novému zpracování.

Během zpracování archivního fondu Habermann Georg, JUDr. (EL NAD 27) bylo zjištěno, že se zde nacházejí písemnosti i dalších rodinných příslušníků. Z uvedeného důvodu došlo na základě úředního záznamu č. 27/2015 ze dne 20. listopadu 2015, č. j. SOAP/020-0917/2015 k přejmenování archivního fondu na Rodinný archiv Habermannů a Tippmannů.

Při zpracování byla zohledněna stávající literatura k pořádání osobních fondů. Archivní fond je tvořen třemi skupinami podle jednotlivých původců písemností, které jsou dále tematicky roztrženy podle Pracovního schématu pro pořádání osobních pozůstalostí (Interní směrnice ÚA ČSAV z 26. února 1980). Dále byl použit Metodický pokyn ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. března 2010, č. j. SOAP/006-0767/2010 včetně dodatku platného od 15. července 2014, č. j. SOAP/006-1300/2014 a současně byla zohledněna Základní pravidla pro zpracování archiválií kolektivu pracovníků pod vedením Michala Wannera z roku 2012. Přestože bylo použito obecně vžitě pořádací schéma, u osobních fondů je nezbytně nutné posuzovat každý celek individuálně a respektovat rozmanitost dochovaných archiválií.

Díky evidenci samotných původců archivního fondu, byly archiválie seřazeny chronologicky. Nicméně u některých inventárních čísel nebylo možné určit přesné datum vzniku, a proto je vždy uvedeno pouze přibližné datování. Konkrétně se jedná o inv. č. 12 a 23. Souhrnně lze říci, že se přibližná datace objevuje v ilustračním materiálu Georga Habermanna a ve sbírkové činnosti Caspara Tippmanna. Horní hranice časového ohraničení vzniku pořízení portrétních fotografií (inv. č. 12) byla stanovena rokem 1918, jelikož mohly vzniknout kdykoliv do smrti Georga Habermanna. V případě kresby blíže neurčitelného pomníku (inv. č. 23) byla datace určena léty 1894–1943. Lze předpokládat, že ji Caspar Tippmann pořídil nejdříve v době po ukončení vysokoškolského studia, nejdéle však do svého skonu.

Při zpracování nebyly vyřazeny žádné jednotliviny nearchivní povahy. Původní rozsah archivního fondu EL NAD 27 byl 0,22 bm. Po zpracování měří archivní fond Rodinný archiv Habermannů a Tippmannů 0,19 bm. Úbytek 0,03 bm byl způsoben přemanimulováním archivního materiálu a jeho řádným uložením. Původní evidenční jednotky byly upřesněny na čtyři rukopisy, jeden karton, jeden fascikl, jednu kresbu, 24 fotografií na papírové podložce a jednu jinou evidenční jednotku, kterou představuje album fotografií a novinových výstřížků. Kvůli charakteru pořádání archivního fondu je většina evidenčních jednotek řazena za sebou podle inventárního seznamu. Z uvedeného důvodu jsou rkp 1–2, kre 1, fsn 1–24 a jin 1 uloženy v kar 1. Mimo karton je uložen fas 1. Ze dvou položek vzniklo novým uspořádáním 30 inventárních čísel.

Archiválie vztahující se k osobám původců fondu či přímo od původců fondu byly nalezeny i v jiných archivních fondech:

- Siegl Karl, JUDr. (EL NAD 4)
 - kar 1, inv. č. 6 *Habermann, Siegfried, synovec, 1914*

- kar 16, inv. č. 100, *Úmrtní oznámení – JUDr. Georg Habermann, 1918 a Sofie Habermann, roz. Wohlrab, 1938*
- Sbírká stavebních plánů (EL NAD 587)
 - pořadové č. 2-12 *Obytný dům dr. Georga Habermanna: půdorys suterénu, přízemí, první poschodí a podkroví, 1882*

Vyjma výše jmenovaných není známo, že by se archiválie nacházely v jiných fondech, archivech či institucích.

Po jazykové stránce je archivní fond převážně německý, objevuje se i latina – Získání doktorského titulu Georga Habermanna a Caspara Tippmanna (inv. č. 4 a 16). Dále se ve fondu vyskytuje italština v případě inv. č. 19 – Italský pobytový lístek. Fyzický stav všech archiválií je dobrý, vyjma inv. č. 13 – Stavební plán rodinného domu, který je potrhán a poškozen prachem.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Archiválie vztahující se k osobám původců fondu lze hodnotit jako torzovité. Inventarizovaný archivní fond poskytuje víceméně dokumenty osobní povahy. Zásadní v tomto ohledu je ocenění za celoživotní práci pro Obchodní a živnostenskou komoru v Chebu (inv. č. 7) a čestná uznání a diplomy Caspara Tippmanna (inv. č. 20–23), díky nimž bude možné rozkrýt alespoň částečně síť jeho formálních vztahů a společenské působení. Zajímavost archivního fondu představuje mořský křestní list (inv. č. 29) z roku 1912.

Archivní fond však vykazuje absenci dokumentů vztahujících se k pracovnímu životu. Skrovnou výjimku představují pouze dva rukopisy pojednávající o chebské operetě (inv. č. 9 a 10) a k nim se vztahující přípravný materiál (inv. č. 11).

V budoucnu lze předpokládat zájem o ilustrační materiál. Portrétní fotografie (inv. č. 12 a 15) Georga Habermanna a jeho manželky Sophie by mohly být využity při sestavování biografii.

K hlubšímu studiu osobností původců archivního fondu a jejich veřejné činnosti bude potřeba využít i archiválie uložené v dalších archivních fondech. Pro získání komplexního pohledu na problematiku by bylo zapotřebí nahlédnout také do fondu Archiv města Cheb (EL NAD 1).

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Cheb archivní fond Rodinný archiv Habermannů a Tippmannů v květnu 2014 uspořádala a archivní pomůcku v srpnu 2014 a listopadu 2015 sestavila Jana Kolouchová.

Cheb, 13. září 2016

PhDr. Jana Kolouchová

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, Horní Lomany 20.

SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, Cheb – sv. Mikuláš 100, 101, 121, 138, 153, 162.

SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, Chlum sv. Máří 50.

SOkA Cheb, fond *Archiv města Cheb*, EL NAD 1.

SOkA Cheb, fond *Siegl, Karl, JUDr.*, EL NAD 4.

Literatura

EDEREROVÁ, Radka – PODANÝ, Václav. K problematice osobních archivních fondů. *Sborník archivních prací*, 1984, č. 34, s. 310–350.

Dr. Georg Habermann († 12. März 1918). *Unser Egerland*, 1918, č. 5/6, s. 24–25.

HANZAL, Josef. Moderní osobní a rodinné archivy. *Slovenská archivistika*, 1975, č. 10, s. 67–82.

HAMERLING, Robert. Kais. Rat Dr. Georg Habermann. *Kalender für das Egerland*, 1919, č. 9, s. 57–60.

Interní směrnice ÚA ČSAV, ze dne 26. února 1980.

JOHN, Alois. Dr. Georg Habermann. *Unsere Egerland*, 1904, č. 8, s. 2–3.

LEVORA, Jan. K otázce hodnocení a třídění písemných pozůstalostí. *Archivní zprávy ČSAV*, 1972/3, s. 20–38.

WANNER, Michal a kol. *Základní pravidla pro zpracování archiválií*. Praha : Odbor archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra, 2012.

WEINMANN, Josef. *Egerländer Biografisches Lexikon mit ausgewählten Personen aus dem ehemaligen Reg.-Bez. Eger I*. Bayreuth : Verlagsgesellschaft m.b.H., 1987.

WURMOVÁ, Milada. Inventarizace a katalogizace písemných pozůstalostí ve státních archivech. *Archivní časopis*, 1973, č. 23, s. 206–212.

TÁŽ. Z problematiky písemných pozůstalostí. *Archivní časopis*, 1959, č. 9, s. 14–24.

Příloha č. 1

Seznam použitých zkratk

AP	archivní pomůcka
bm	běžný metr
č.	číslo
č. j.	číslo jednací
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
ev. jedn.	evidenční jednotka
fas	fascikly
fol.	folio
fsn	fotografie na papírové podložce
inv. č.	inventární číslo
jin	jiné
kar	kartony
kre	kresby
rkp	rukopisy
s.	strana
SOA	Státní oblastní archiv
SOkA	Státní okresní archiv
UE	Unser Egerland
ÚA ČSAV	Ústřední archiv Československé akademie věd

Příloha č. 2

Pořádací schéma archivního fondu

	inv. č.
A. GEORG HABERMANN	
I. ŽIVOTOPISNÝ MATERIÁL	
a) osobní doklady	1–7
b) majetkové záležitosti	8
II. VĚDECKÁ ČINNOST	9–11
III. ILUSTRAČNÍ MATERIÁL	12
B. SOPHIE HABERMANN	
I. ŽIVOTOPISNÝ MATERIÁL	
a) osobní doklady	13
II. KORESPONDENCE	14
III. ILUSTRAČNÍ MATERIÁL	15
C. CASPAR TIPPMANN	
I. ŽIVOTOPISNÝ MATERIÁL	
a) osobní doklady	16–18
b) diplomy a čestná uznání	19–22
II. SBÍRKOVÁ ČINNOST	23–26
III. ILUSTRAČNÍ MATERIÁL	27–30

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
A. GEORG HABERMANN			
I. ŽIVOTOPISNÝ MATERIÁL			
a) osobní doklady			
1	Přijetí k vysokoškolskému studiu	1861	kar 1
2	Složení státních zkoušek	1863–1865	kar 1
3	Kopie křestního listu z roku 1842	1867–1868	kar 1
4	Získání doktorského titulu	1870	kar 1
5	Advokátní zkoušky	1875	kar 1
6	Oddací list	1886	kar 1
7	Ocenění Obchodní a živnostenské komory v Chebu	1907	kar 1
b) majetkové záležitosti			
8	Poslední vůle	1916–1918	kar 1
II. VĚDECKÁ ČINNOST			
9	Habermann, Georg: Egerländer Singspiel. Eintritung ein Musikstück und Egerländer Melodien. Grundwill von Foster und Czerny (Chebská zpěvohra. Úvod hudebního čísla a chebských melodií. Autory Foster a Czerny)	1886	rkp 1
10	Habermann, Georg: Skizze für ein Egerländer Singspiel (Skica chebské zpěvohry)	1886	rkp 2
11	Chebská zpěvohra	1886	kar 1
III. ILUSTRÁČNÍ MATERIÁL			
12	Portrétní fotografie (4 ks)	1871–[1918]	fsn 1–4

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
---------	-------	---------------	----------------

B. SOPHIE HABERMANN

I. ŽIVOTOPISNÝ MATERIÁL

a) osobní doklady

13	Kopie rodného a křestního listu z roku 1864	1886	kar 1
----	---	------	-------

II. KORESPONDENCE

14	Osobní korespondence (Schmitz, Bara; Winter, Florian; Werner, Betty; Wähl, A.)	1910–1935	kar 1
----	--	-----------	-------

III. ILUSTRÁČNÍ MATERIÁL

15	Portrétní fotografie (2 ks)	1886, 1905	fsn 5–6
----	-----------------------------	------------	---------

C. CASPAR TIPPMANN

I. ŽIVOTOPISNÝ MATERIÁL

a) osobní doklady

16	Získání doktorského titulu	1894	fas 1
17	Povolení příhraniční dopravy	1917	kar 1
18	Italský pobytový lístek	1925	kar 1

b) diplomy a čestná uznání

19	Poděkování za činnost pro „Deutsche Agrarbank für Österreich in Prag“	1915	fas 1
20	Čestné členství ve spolku „Bund der Kriegsverletzten, Witwen und Waisen“	1921	fas 1
21	Čestné uznání za spolupráci na výstavě „Zweite deutsche land- und forstwirtschaftliche Wander-Ausstellung“	1923	fas 1
22	70. výročí „Egerländer Kassa“	1936	fas 1

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
---------	-------	---------------	----------------

II. SBÍRKOVÁ ČINNOST

23	Kresba pomníku	[1894]–[1943]	kre 1
24	Fotografie (18 ks)	1912–1937	fsn 7–24
25	Novinové výstřižky (24 ks)	1917–1943	kar 1
26	Různá vyobrazení osob, míst a památek (album fotografií a výstřižků)	1921	jin 1

III. ILUSTRÁČNÍ MATERIÁL

27	Pozvánka na zabijačku s ilustrací	1909	kar 1
28	Mořský křestní list	1912	fas 1
29	Oslavné básně u příležitosti 70. narozenin	1936	rkp 3–4
30	Oznámení o úmrtí	1943	kar 1

Název archivní pomůcky: Rodinný archiv Habermannů a Tippmannů

Značka archivního fondu: RA Habermannů a Tippmannů - Cheb

Časové rozmezí: 1861–1943

Počet evidenčních jednotek: 32 (4 rukopisy, 1 karton, 1 fascikl, 1 kresba, 24 fotografií na papírové podložce a 1 jiné)

Počet inventárních jednotek: 30

Rozsah v bm: 0,19

Stav ke dni: 13. 9. 2016

Zpracovatel archivního fondu: PhDr. Jana Kolouchová

Zpracovatel archivní pomůcky: PhDr. Jana Kolouchová

Počet stran: 16

Počet exemplářů: 5

Schválil: Mgr. Karel Halla
dne 13. 9. 2016–čj. SOAP/020-0613/2016